

موسسه آموزشی حافظون

اولین و بزرگترین مجموعه تحصیلات تکمیلی الهیات

منابع ارشد علوم قرآن و حدیث (برای مشاهده کلیک کنید)

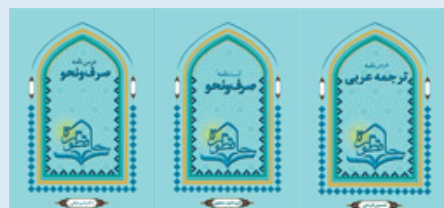
منابع کنکور دکتری قرآن و حدیث (برای مشاهده کلیک کنید)

منابع ارشد فقه و مبانی حقوق (برای مشاهده کلیک کنید)

منابع ارشد فلسفه و کلام (برای مشاهده کلیک کنید)

منابع عربی ارشد و دکتری الهیات (برای مشاهده کلیک کنید)

جهت دریافت آخرین اخبار ارشد و دکتری الهیات روی آیکن شبکه مورد نظرتان کلیک کنید

www.haafezoon.com

۰۹۱۹۸۰۰۰۹۷۰

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

درس نامه

کلام اسلامی

تلخیص، تنظیم و تسهیل منابع درس کلام اسلامی
ویژه آزمون‌های کارشناسی ارشد و دکتری رشته فلسفه و کلام اسلامی

چاپ اول؛ سال ۱۳۹۸

محمدجواد امیراحمدی

www.rasooll.ir	www.haafezoon.com	سایت
rasoulmohammadzadeh@yahoo.com	haafezoon@gmail.com	ایمیل
۱۰۰۰۲۱۳۳۴۴۲۰۰۵	۰۲۱۳۳۴۴۲۰۰۵	سامانه دریافت پیامک
	haafezoon	فیس بوک
Rasooll.ir#	Haafezoon#	اینستاگرام

فهرست مطالب

۷.....	حرفهای خیلی خودمانی
۱۱.....	حرفهای خودمانی
۱۵.....	اثبات هستی صانع و بررسی صفات خداوند متعال ۱.....
۲۱.....	بررسی صفات خداوند متعال ۲.....
۲۴.....	بررسی صفات خداوند متعال ۳.....
۳۰.....	بررسی صفات خداوند متعال ۴.....
۳۳.....	بررسی صفات خداوند متعال ۵.....
۳۸.....	بررسی صفات خداوند متعال ۶.....
۴۲.....	بررسی صفات خداوند متعال ۷.....
۴۶.....	بررسی صفات خداوند متعال ۸.....
۵۱.....	بررسی صفات خداوند متعال ۹.....
۵۵.....	افعال صانع تعالی و بحث حسن و قبح ۱.....
۵۹.....	بحث حسن و قبح ۲.....
۶۲.....	بحث حسن و قبح ۳.....
۶۷.....	فاعلیت انسان.....
۷۳.....	فاعلیت انسان ۲.....
۷۷.....	فعل متولد و فاعل آن.....
۸۱.....	قضا و قدر.....
۸۴.....	هدایت و ضلالت و احکام تکلیف ۱.....
۸۹.....	احکام تکلیف ۲.....
۹۴.....	احکام تکلیف ۳.....
۹۷.....	لطف، ماهیت و احکام آن ۱.....
۱۰۲.....	لطف، ماهیت و احکام آن ۲.....
۱۰۶.....	مسائل مربوط به درد و رنج ۱.....
۱۱۰.....	مسائل مربوط به درد و رنج ۲ و بحث عوض ۱.....
۱۱۳.....	بحث عوض ۲.....
۱۱۷.....	بحث عوض ۳.....
۱۲۱.....	بحث عوض ۴.....
۱۲۵.....	بحث اجل و رزق.....
۱۳۰.....	بحث قیمت‌ها و بحث اصلح و احکام آن.....
۱۳۴.....	بعثت، حسن و فواید آن.....

- ۱۳۸..... وجوب بعثت ، بحث عصمت و معجزه
- ۱۴۲..... بحث کرامات و نسبت آن با معجزه
- ۱۴۶..... وجوب بعثت در هر زمان و بحث پیامبری رسول اعظم ص
- ۱۴۹..... اعجاز قرآن کریم و بحث نسخ
- ۱۵۵..... وجوب نصب امام بر خداوند
- ۱۵۸..... معصوم بودن، افضلیت و منصوص بودن امام
- ۱۶۳..... امامت بلافصل علی (ع) پس از پیامبر (ص) ۱
- ۱۶۷..... امامت بلافصل علی (ع) پس از پیامبر (ص) ۲
- ۱۷۰..... عدم امامت غیر علی (ع) ۱
- ۱۷۴..... عدم امامت غیر علی (ع) ۲
- ۱۷۷..... عدم امامت غیر علی (ع) ۳
- ۱۸۰..... عدم امامت غیر علی (ع) ۴
- ۱۸۳..... افضلیت علی ابن ابی طالب (ع) ۱
- ۱۸۷..... افضلیت علی ابن ابی طالب (ع) ۲
- ۱۹۱..... افضلیت علی ابن ابی طالب (ع) ۳
- ۱۹۵..... افضلیت علی ابن ابی طالب (ع) ۴
- ۲۰۰..... امامت دیگر امامان دوازده گانه
- ۲۰۳..... امکان خلق جهان دیگر و دلایل امتناع و امکان آن
- ۲۰۷..... عدم جهان و چگونگی آن
- ۲۱۲..... بحث معاد و معاد جسمانی
- ۲۱۷..... عقاب و کیفر ۱
- ۲۲۲..... عقاب و کیفر ۲
- ۲۲۷..... بحث شفاعت
- ۲۳۱..... بحث توبه ۱
- ۲۳۶..... بحث توبه ۲
- ۲۴۲..... مباحثی درباره ی قیامت و بحث امر به معروف و نهی از منکر

حرفهای خیلی خودمانی

مقدمه حافظون

احتمالاً مطالعه این مقدمه، چیزی به علم شما اضافه نخواهد کرد. اما خواندنش حتماً به یک دقیقه وقت گذاشتن می‌ارزد. شاید آینده‌ای با آن تغییر کند...

حافظون؟

حافظون یک مؤسسه علمی قرآنی است که خدمات تخصصی دانشگاهی و دینی ارائه می‌دهد. اهم فعالیت‌های حافظون عبارتند از:

آموزشکده کنکور تحصیلات تکمیلی ارشد و دکتری کلیه گرایش‌های الهیات

ارائه خدماتی مانند:

۱. دوره‌های آمادگی کنکور
۲. بسته‌های آموزشی
۳. آزمون‌های هفتگی، ماهانه و جامع
۴. مشاوره رایگان در زمینه تحصیلات تکمیلی
۵. آموزش مجازی (سی دی، نرم افزار، سایت و...)
۶. دوره‌های آزاد (روش تحقیق، مقاله نویسی، آمادگی مصاحبه، متن خوانی عربی، تجزیه و ترکیب قرآن و...)

پژوهشکده قرآن و حدیث:

در این مرکز طرح پژوهشی متنوعی که مستقیماً با امر آموزش و پرورش ارتباط دارد ارائه شده است که برخی از آنها تکمیل شده و به عنوان کتاب یا بسته‌های آموزشی منتشر یافته است (مانند حاشیه قرآن کریم تحت عنوان فرهنگ اهل بیت علیهم‌السلام) و برخی دیگر در حال انجام است (مانند طرح «صراط مستقیم در فهم قرآن» که رویکردی کاملاً جدید در آموزش قرآن و زبان عربی است. یا «سبک زندگی قرآنی» و دیگر طرح‌های آموزشی)

انتشارات

کامل‌ترین، به روزترین و دقیق‌ترین بسته‌های آموزشی کنکورهای ارشد و دکتری الهیات در سرتاسر کشور توسط حافظون ارائه می‌گردد. به طوری که در سه گرایش مهم رشته الهیات (علوم قرآن و حدیث، فقه و مبانی حقوق، فلسفه و حکمت اسلامی) بالغ بر ۲۰ عنوان بسته‌ی آموزشی تدوین گردیده است که نیاز داوطلبان کنکور ارشد و دکتری را به طور کامل مرتفع می‌نماید.

معارف کدهی قرآن و اهل بیت علیهم‌السلام

در این مرکز، آموزش دینی معارف قرآن و اهل بیت: برای عموم علاقه‌مندان صورت می‌گیرد. این آموزشها نظام‌مند بوده و بر اساس طرح درس منظم و منسجم اداره می‌گردد. تعدادی از دوره‌های آموزشی این مرکز عبارتند از: فهم و ترجمه قرآن کریم، تفسیر قرآن، عقاید و کلام، نهج البلاغه، اخلاق و تربیت اسلامی، مهدویت، نقد فیلم.

مرکز آموزش زبان

۱. عربی

کامل ترین دوره آموزش زبان عربی از مقدماتی تا آمادگی کنکور دکتری؛ شامل صرف و نحو، مکالمه، بلاغت، لغت، اعراب القرآن و...

۲. انگلیسی

دوره ها و بسته های ویژه کنکور ارشد و دکتری کلیه رشته های دانشگاهی، از مقدماتی تا پیشرفته. و همچنین زبان تخصصی الهیات

۳. زبان کودک

آموزش نظام مند زبان های انگلیسی و عربی (زبان قرآن) از مهد تا دوره راهنمایی

الهیات چیست؟

الهیات نام کلی یک رشته دانشگاهی است که از رشته ها و گرایش های کوچکتری تشکیل شده است. رشته های الهیات عبارتند از:

۱- علوم قرآن و حدیث

۲- فقه و مبانی حقوق

۳- فلسفه و حکمت اسلامی

۴- ادیان و عرفان

۵- تاریخ و تمدن اسلامی

تا حدود زیادی می توان از عنوان رشته ها حدس زد که محتوای هر یک از آن ها چیست. ۱ اما پس از آنکه در کنکور شرکت نموده و مجاز به انتخاب رشته شدید، خواهد دید که هر یک از رشته های عمومی فوق از تعدادی رشته های تخصصی تر در مقطع کارشناسی ارشد یا دکتری تشکیل می شوند. مثلاً در رشته علوم قرآن و حدیث، با رشته هایی مانند «نهج البلاغه»، «تفسیر تطبیقی» و ... نیز مواجه خواهید شد.^۲

اقبال داوطلبان کنکور به الهیات

الهیات یکی از مهمترین رشته های علوم انسانی در کشور ماست. اقبال فارغ التحصیلان دیگر رشته ها، حوزویان و حفاظ و فعالان قرآنی موجب گردیده این رشته به یکی از پرمخاطب ترین و پرمهاجرترین رشته های دانشگاهی در تحصیلات تکمیلی تبدیل شود. عوامل متعددی که داوطلبان را مجاب می کند که در مقاطع بالاتر به سراغ الهیات بروند عبارتند از:

۱- احساس نیاز به معرفت دینی در مواجهه با فعالیت های اجتماعی و فرهنگی و مذهبی.

۲- مفید بودن این رشته برای خود فرد، علاوه بر امتیازات شغلی و اجتماعی که مانند سایر رشته ها ایجاد می نماید.

۳- اقبال روزافزون جامعه مذهبی ایران به قرآن و معارف آن.

۴- وجود امکان شغلی بهتر نسبت به بسیاری از رشته های دیگر، به ویژه در بین رشته های علوم انسانی. و...

۱- جهت کسب اطلاعات بیشتر به سایت حافظون مراجعه فرمائید (haafezoon.ir)

۲- در زمان مقتضی به سایت حافظون مراجعه نموده و درباره تک تک رشته ها و دانشگاه های ارائه دهنده آنها اطلاعات لازم را بدست آورید.

ویژگی‌های کلی بسته‌های آموزشی حافظون:

هر فعالیتی مبتنی بر نیازی صورت می‌گیرد. مثلاً نگارش و چاپ هر کتاب، بر اساس احساس وجود نیازی بوده است که مؤلف آن‌را دریافته و او را بر آن داشته دست به تألیف بزند. بسته‌های آموزشی حافظون نیز تابع همین قانون است.

ما زمانی دست به این کار زدیم که دریافتیم کتب و جزوات موجود، نیازهای واقعی داوطلبان را برآورده نمی‌کردند و بعضی از کتب آموزشی جنبی که در این زمینه وجود داشتند نیز به هیچ وجه ناظر به این نیازها نبودند. شاید از خود بپرسید مگر قبلاً چه مشکلاتی در این زمینه وجود داشت که حافظون در صدد رفع آن‌ها برآمد؟ ذیلاً به تعدادی از این مشکلات اشاره خواهیم نمود:

۱- هر ماده درسی کنکور از چند منبع اصلی تشکیل می‌شود که این تعدد منابع، مشکلات زیر را در پی دارد:
الف. این منابع گاهی با یکدیگر همپوشانی داشته و مطالبشان تکراری است که این امر موجب اتلاف وقت داوطلب می‌شود.

ب. گاهی مطالب دو منبع با یکدیگر نزدیک، ولی طبقه‌بندی و نظام آن‌ها با یکدیگر متفاوت بود که این نیز موجب سردرگمی خواننده می‌شود.

ج. وقتی منابع متعدد باشند، داوطلبان دقیقاً نمی‌دانند باید از کدام منبع شروع کنند، چرا که نه می‌دانند کدامیک ضروری‌تر و مهم‌تر است و نه می‌دانند کدامیک پیش‌نیاز دیگری است. لذا در انبوهی از اطلاعات پراکنده گم می‌شوند.

نظام بسته‌های حافظون و مقدمه‌هائی که در ابتدای هر منبع نوشته شده است کمک می‌کند که سه مشکل فوق برای داوطلب حل شوند. بدین صورت که منابع هر ماده درسی را کنار هم گذاشته و بر اساس کنکور، یک نظام منسجم آموزشی ارائه می‌نمائیم. در این نظام جدید، مطالب مشترک و تکراری حذف گردیده و مطالب مشترک و مکمل نیز در کنار هم ارائه گردیده اند.

۲- الهیات از جمله رشته‌هائی است که در تحصیلات تکمیلی با انبوهی از داوطلبانی مواجه است که لیسانس آنها غیر مرتبط است. این دانشجویان نیاز به منابعی دارند که کمبود اطلاعات پایه‌ای آنها را جبران نماید. منابع حافظون تلاش دارد مطلب را به زبان ساده‌تر و پایه‌ای‌تر از منابع اصلی ارائه دهد. به عنوان مثال در بعضی از درس‌هائی که می‌دانیم خواننده هیچ ذهنیتی نسبت به مطلب ندارد، با یک مقدمه‌ای بنام «درآمد» که در ابتدای آن درس آورده‌ایم، فضای ذهنی خواننده را برای شروع متن اصلی درس آماده کرده‌ایم.

موارد فراوانی مشاهده شده که به دلیل ضعف در آموزش برخی از دروس تخصصی رشته در دانشگاه، متقاضیان مقاطع بالاتر آمادگی لازم برای مواجهه با منابع و سؤالات آزمون را ندارند؛ به عنوان مثال، ما با متقاضیان ورود به مقطع دکتری مواجه شدیم که به‌رغم گذراندن مقاطع کارشناسی و کارشناسی ارشد، آشنایی ابتدایی با علم رجال هم نداشتند؛ لذا در جزوه «علوم حدیث ۲» که برای متقاضیان کنکور دکتری آماده شده، توضیح مختصر و جامعی که مروری بر تمام مباحث علم رجال است، ارائه شده تا زمینه مناسب‌تری برای مطالعه منبع اصلی آزمون فراهم شود.

۳- مشکل دیگر داوطلبان سر در گمی و عدم قدرت ساماندهی اطلاعات در ذهن است. یکی از دلالتی که داوطلبان نمی‌توانند بسیاری از مطالب درسی را حفظ کنند، عدم انسجام و پیوستگی آن‌ها در آثار مکتوب و به تبع آن در ذهن خواننده است. بهترین راه حل برای این مشکل، رسم نمودار و جدول و... در متن و انتهای هر درس است که موجب می‌شود نظام کلی درسی که مفصل آن را خوانده است، به صورت یک نمودار خلاصه شود و ارتباط هر یک از آن بخش‌ها با یکدیگر را درک نماید.

۴- یکی از مهمترین اتفاقات در بسته‌های حافظون، طبقه‌بندی موضوعی تست‌ها می‌باشد. طبقه‌بندی موضوعی این امکان را به داوطلب خواهد داد که بتواند پس از مطالعه درس، به سراغ تست‌ها برود تا اولاً خود را محک بزند و ثانیاً از طریق تست و تمرین با نوع سؤالات کنکور و ذائقه طراحان سؤالات آشنا شود و ثالثاً نکات جزئی و حاشیه‌ای که در درس به آنها اشاره مستقیم نشده است را در تست‌ها بهتر بفهمد.

۵- مسأله دیگر، سیال بودن سؤالات و منابع کنکور است. اینکه ما هر سال تست‌های جدید می‌بینیم یا اینکه چند سال یک بار تحولی در نوع و سبک و منابع سؤالات مشاهده می‌کنیم بهترین دلیل است برای اینکه جزوات هر ساله به روز شوند. و این مهمترین و البته سخت‌ترین کار حافظون است! روزآمد کردن سالانه بسته‌های آموزشی.

حرفهای خودمانی

مقدمه مؤلف

لطفا پیش از هر کاری این مقدمه ضروری را به دقت مطالعه نمائید و البته مطالعه مجدد و مکرر و مراجعه به آن نیز در طول دوره ضروری به نظر می‌رسد.

۱- مقدمه اول : حرفهای پیش از کنکوری

- چرایی وجود درس حاضر در دروس رشته ی فلسفه و کلام اسلامی

درس کلام اسلامی از دروس مهم در مقطع کارشناسی ارشد است. اهمیت این درس از آن روست که موضوع مورد بررسی در آن اصول اعتقادات دین اسلام و مذهب شیعه ی اثنی عشری است. و اعتقادات بی شک پایه ی تمام مباحث دینی در گستره ی وسیع آن است.

- کارکرد درس حاضر در این رشته

درس کلام اسلامی به نوعی از نتایج دو درس دیگر در این رشته محسوب می شود. یعنی افراد با قوت منطقی و فلسفی ای که به دست آورده اند، در این درس می کوشند به تحلیل های عقلی اصول اعتقادات بپردازند.

۲- مقدمه دوم : حرفهای پس از کنکوری

- آینده مطالعات این درس پس از ورود به دانشگاه

این درس سرنوشت جداگانه ای نسبت به دو درس دیگر این رشته یعنی فلسفه و منطق ندارد. البته چون در این درس فرد با اصول اعتقادات و تحلیل و تبیین آن آشنا می شود، این آشنایی به وی امکان استفاده از این توانایی را در عرصه های مختلف می دهد. چون موضوعات دینی در عرصه های مختلف مبتنی بر اصول اعتقادی بنیادین هستند.

- معرفی منابع جانبی پس از کنکور برای مطالعه بیشتر

علم کلام از علوم ریشه دار در سنت اسلامی است، و منابع خوبی در این رشته و در سطوح بالاتر وجود دارد. به برخی از آن ها اشاره می شود:

۱- مناهج الیقین از علامه حلی ره

۲- سرمایه ی ایمان از فیاض لاهیجی ره

۳- لوامع الاهیة از فاضل مقداد ره

۳- مقدمه سوم : حرفهای کنکوری

- معرفی منابع جانبی و تکمیلی این درس در کنکور (منابعی که اگر فرصت کردید)

۱- بدایه المعارف از آیت الله خرازی

۲- الالهیات از آیت الله سبحانی

۳- آموزش عقائد از آیت الله مصباح

- توضیحاتی درباره چینش مطالب جزوه

- مبنای این درسنامه مطالب شرح تجرید خواجه ی طوسی ره از کتاب کشف المراد علامه ی حلی ره است و مبنای بررسی ها و تحلیل ها هم کتاب ارزشمند شرح کشف المراد استاد دکتر حجه الاسلام و المسلمین علی شیروانی است. در این درسنامه تنها مطالب این شرح تلخیص شده و با نظمی نوین ارائه شده است.

- معرفی بهترین نحوه مطالعه

چون در این کتاب ابتدا مطالب خواجه نصیر الدین توسی ره آمده و بعد شرح علامه ی حلی ره، در خوانش هم بهتر است ابتدا مطالب خواجه ی توسی ره مستقل از شرح علامه ره فهم شود و سپس در مرتبه ی بعدی فهم سخنان خواجه ره با شرح علامه ره صورت پذیرد.

کلام هم خصوصاً در این کتاب بیشتر بار عقلی دارد و استدلالی، لذا باید توجه داشت که فهم استدلال ها و تحلیل مطالب در خوانش این درس اهمیت به سزایی دارد.

۴- مقدمه چهارم: آنچه در دست دارید (توضیحاتی درباره جزوه حاضر)

- همان طور که بیان شد مبنای ما در تنظیم این درس نامه شرح استاد دکتر حجه الاسلام و المسلمین علی شیروانی بر کتاب کشف المراد علامه ی حلی ره بوده است. از این رو مانند اصل کتاب ابتدا مطالب خواجه ره بیان شده و سپس مطالب علامه ره همراه با اضافات دکتر شیروانی.

آن چه این درسنامه را برجسته می کند استفاده از تیتراهای متعدد برای فهم بهتر و مرور مناسب تر مطالب است که در اصل کتاب دکتر شیروانی این موارد نیست.

کلام اسلامی

کتاب کشف المراد علامه ی حلی رحمه الله علیه

درس ۱۶

قضا و قدر

در یک نگاه:

- ۱- بحث قضا و قدر
- ۲- معانی مختلف واژه ی قضا
- ۳- معانی مختلف واژه ی قدر
- ۴- تحلیل سخنان اشاعره در باب قضا و قدر
- ۵- دفاع اشاعره از سخن خود و نقد آن
- ۶- بیان معنای قضا و قدر در کلام امیرالمومنین علیه السلام

۸- قضا و قدر

متن: اگر مقصود از قضا و قدر در سخن اشاعره که با استناد به آن قائل به جبر شده‌اند، آفریدن فعل باشد و این که افعال انسان‌ها در واقع آفریده خدا و منتسب به اوست، نه ما، محال لازم می‌آید که بیان آن گذشت.

و اگر مراد از آن الزام باشد که خدا افعال انسان‌ها را واجب ساخته است، این تنها درباره کارهایی که در شرع واجب شده، صادق است. و اگر مراد اعلام باشد که خداوند افعال انسان‌ها را در کتاب نوشته و اعلام کرده است، مطلقاً نسبت به همه افعال این معنا صحیح است و آن را امیر مؤمنان ع در حدیث اصبع بیان کرده است.

بحث قضا و قدر

معانی مختلف واژه ی قضا

شرح: واژه قضا در چند معنا به کار می‌رود:

۱- آفریدن و تمام کردن. خدای متعال می‌فرماید: «آنگاه هفت آسمان را در دو روز آفرید و به اتمام رساند.» (فصلت/۱۲)

۲- حکم کردن و ایجاب نمودن، مانند: «پروردگار تو لازم و واجب نمود که جز او را نپرستید.» (اسراء/۲۳)

۳- اعلام و اخبار، مانند: «بنی اسرائیل را آگاه کردیم و به ایشان خبر دادیم در کتاب» (اسراء/۴)

معانی مختلف واژه ی قدر

واژه قدر نیز در چند معنا به کار می‌رود:

۱- خلق و آفریدن، مانند: «و مواد غذایی آن را در چهار روز آفرید.» (فصلت/۱۰)

۲- کتابت مانند سخن شاعر که می‌گوید: و بدان که خدای صاحب جلال همانا نوشته است در صحیفه‌های نخستین که نگاشته است.

۳- بیان، مانند «مگر همسر او که بیان کردیم که از باقی ماندگان است.» (نمل/۵۷)

تحلیل سخنان اشاعره با توجه به مقدمه ی بیان شده

پس از روشن شدن معانی لغوی واژه قضا و قدر به اشعری می‌گوییم:

مقصود تو از این که می‌گویی خدای متعال کارها و اعمال بندگان را قضا و تقدیر کرده است، چیست؟

۱- اگر مقصودت آن است که کارهای ایشان را خلق و ایجاد کرده است، به گونه‌ای که کارهای انسان‌ها، تنها مستند به خدا باشد و هیچ استنادی به خود انسان‌ها نداشته باشد، که بطلان آن را روشن ساختیم و دانستیم که افعال مستند به ماست.

۲- و اگر مقصود آن است که خداوند کارهای انسان‌ها را الزام کرده است، این امر جز در امور واجب صحیح نیست؛

۳- و اگر مقصود آن است که خدای متعال کارهای انسان‌ها را بیان کرده و آن‌ها را نوشته و اعلام داشته است که آنان چه کارهایی را در آینده خواهند کرد، این مطلب حقی است، چون خدای متعال تمام این امور را در لوح محفوظ نگاشته و برای فرشتگانش بیان داشته است. و همین معنای اخیر متعین است، زیرا مسلمانان اتفاق نظر دارند بر این که راضی بودن به قضا و قدر خداوند واجب است و از طرفی، می‌دانیم که رضا به کفر و سایر امور قبیح جایز نیست، و این نشان می‌دهد که مقصود از قضاء خداوند، که باید به آن راضی بود، نفس کارهای بندگان نیست که در میان آن‌ها کفر و دیگر قبایح وجود دارد.

دفاع اشاعره از سخن خود و نقد آن

ممکن است اشاعره در مقام اعتذار بگویند:

مقصود از قضاء خداوند همان افعال بندگان است و وجوب رضای به آن، از جهت فعل خداوند بودن آن است، و عدم رضا به آن از جهت کسب است. این اعتذار برای ایشان سودمند نیست، زیرا

اولاً نظریه کسب باطل است، و

ثانیاً: چون ما می‌گوییم: اگر کفر به سبب قضا و قدر الهی، کسب باشد، باید بنده از همان جهت کسب نیز به کفر راضی باشد، و این بر خلاف عقیده شماس است. و اگر به قضا و قدر الهی کسب نباشد، این سخن که همه پدیده‌ها مستند به قضا و قدر الهی است، باطل خواهد بود.

بیان معنای قضا و قدر در کلام امیرالمؤمنین علیه السلام

بدان که امیر مؤمنان علی بن ابی طالب-که درود و سلام خدا بر او باد-معنای قضا و قدر را بیان کرده و آن را به طور کامل در حدیث اصبح بن نباته شرح نموده است، آن‌گاه که از نبرد صفین باز می‌گشت، پیرمردی در برابر او ایستاد و گفت: ای امیر مؤمنان درباره حرکت ما به سوی شام به ما بگو که آیا به سبب قضا و قدر الهی بود؟

-سوگند به خدایی که دانه را شکافت و روح را آفرید، ما قدمی برنداشتیم، به دره‌ای فرود نیامدیم و بر تلی فرا نرفتیم مگر به قضا و قدر.

هر گونه کپی برداری از این جزوه شرعاً جایز نیست.

- تاکنون رنج خود را نزد خداوند محسوب می‌داشتم، اما اینک پاداشی برای خود نمی‌بینم.

- سکوت کن ای پیر! نه آن‌گونه است که تو پنداشتی، بلکه خداوند پاداش شما را بزرگ داشت در راهتان آن‌گاه که می‌رفتید و در بازگشتتان آن‌گاه که باز می‌گشتید. شما در هیچ یک از حالت‌هایتان نه مکره بودید و نه مجبور.

- چگونه درحالی که قضا و قدر ما را می‌راند؟

- هرگز! شاید تو می‌پنداری قضا لازم و قدر قطعی در کار است اگر چنین باشد پاداش و کیفر، وعده و وعید و امر و نهی باطل خواهد بود و از سوی خداوند نکوهشی برای هیچ گناه کار و نه ستایشی برای هیچ نیکوکار روا نخواهد بود؛ نه نیکوکار به ستایش سزاوارتر از بدکردار است و نه بدکردار به نکوهش سزاوارتر از نیکوکار است. این سخن پرستندگان بت‌ها و سپاهیان شیطان و شاهدان دروغ و حقیقت نابینایان است؛ و آنان قدریه و مجوس امت اسلامی‌اند. امر خدا تخییری، نهی خدا تحذیری و تکلیف خدا آسان است، او با معصیت گناه‌کاران مغلوب واقع نشد، و با اکراه اطاعت نگردید - کسانی که او را اطاعت کردند، در این کار مختار بودند و نه مکره و مجبور. پیامبران را بیهوده نفرستاد و آسمان‌ها و زمین و آنچه را میان آنهاست باطل نیافرید. این گمان کسانی است که کفر ورزیدند. پس وای بر آنان که کفر ورزیدند از آتش.

- پس قضا و قدری که حرکت ما جز به سبب آن دو نبود، چیست؟

- این همان امر و حکم خداوند است. آن‌گاه حضرتش این آیه را تلاوت نمود: «پروردگار تو حکم کرد که جز او را نپرستید.» (اسراء/۲۳) سپس پیر با شادمانی برخاست و می‌گفت:

تو همان راهبری که با فرمانبرداری‌اش در روز قیامت از پروردگار خود امید خشنودی داریم.

آنچه را پوشیده و مشتبه بود از دین ما بر ایمان روشن ساختی. پروردگارت از طرف ما تو را جزای نیک دهد. (الاصول من الکافی، ج ۱، ص ۱۵۵).

وجه تشبیه اهل جبر به مجوس در کلام امام علیه السلام

ابو الحسن بصری و محمد خوارزمی گفته‌اند: وجه تشبیه امام علیه السلام اهل جبر را به مجوس چند چیز است:

۱- از ویژگی‌های مجوس آن است که سخنانی سست و عقایدی بی‌پایه و واضح البطلان دارند؛ اهل جبر نیز چنین‌اند.

۲- عقیده مجوس آن است که خداوند چیزی را می‌آفریند آن‌گاه از آن براءت می‌جوید، همان‌گونه که ابلیس را آفرید و سپس از او دوری جست. اهل جبر نیز گفتند: خدای متعال کارهای قبیح را انجام می‌دهد و سپس از آن‌ها براءت می‌جوید.

۳- مجوس گفتند: ازدواج با خواهران و مادران با قضا و قدر و اراده خداوند صورت می‌پذیرد، اهل جبر نیز با ایشان موافقت کردند آنجا که گفتند: ازدواج مجوس با خواهران و مادرانشان با قضا و قدر و اراده خداوند انجام می‌شود.

۴- مجوس گفتند: قادر بر خیر، قدرت بر شرّ ندارد و به عکس، و اهل جبر گفتند: قدرت، فعل را ایجاب می‌کند و بر آن تقدم ندارد بلکه مقارن با فعل حادث می‌شود. بنابراین، انسان قادر بر خیر، قدرت بر شرّ ندارد و به عکس. زیرا انسان قادر بر خیر کسی است که از او خیر صادر می‌شود و هنگام صدور خیر، شرّ سر نمی‌زند و تحقق نمی‌یابد، پس قدرت بر شرّ نیز، که مقارن تحقق شرّ است، در او وجود ندارد.